

Megkérdeztük...

Nevünkben beszélnek

Nagy újságot nem tudok mondani, most vagyok huszonegy éves, és elektroműszerész. Nem vagyunk túlfizetve, az biztos, kettőnégy az alapom, kettőhárommal kezdtem. Érettségi után két év ment rá a szakmára, utána vizsga. Egy éve vagyok szakmunkás, sok tapasztalatom még nem lehet. Van, aki azt mondja, többet keres, de nem lehet elmenni rajta. Egyik osztálytársam rádió- és tévészerelő lett, neki még rosszabb volt eleinte. Irodaműszerésznek készült a másik, elment segédszínesnek. A lányok egy része már gyerekeivel szabad-ságban van, egyiknek-másiknak két gyereke is van, a fizetést velük se tudom összehasonlítani. Amíg a katonaidőt le nem töltöm, nem akarok megőszülni, hacsak közbe nem jön valami.

Emlékszem rá, ott találkoztunk mi a vetélkedőn. Mindenki avval volt ott elfoglalva, hogyan győzze le a másikat, nem nagyon volt arra időnk, hogy megkérdezzük: hát te, koma, mit dolgozol? Pedig az is brigád, ez is brigád, lett volna beszélőnivalónk. Az volt a szerencsénk, hogy elvittek bennünket a végén országjáró kirándulásra.

Telibetaláltuk vele, kirándulni mindig szerettek. Van természetbarátkor a cégnél is, sokat túrázunk, motorom is van, ha kedvünk kerekedik, fölindulunk a hegyekbe, a KISZ is szervez kiruccanásokat, de ez más volt. Először még nem hittem volna, hogy a baromfiöldolgozó vállalat munkása kíváncsi lesz a vasutasokra, a vasutas meg az állami gazdaság dolgozóira, biztosan nem is gondolt volna rá senki hivatalos tapasztalatcsere-szervező, hogy ennyire messzire eső embereket összehozzon. Elindult velünk a busz, és elkezdtek összerázódni. Először a fiatalok a fiatalokkal, az idősebbek a hozzájukvalókkal, aztán keresztbe-kasba, ahogy jött. Amennyit én négy nap alatt megtudtam nyolc szakma munkásairól, azt száz tévéműsor se tudta volna elem állítani. Kérdeznek a tévében is mindenfélét, sokszor begondolják talán azt is, hogy engem ez meg ez érdekelne, de nem biztos, hogy az érdekel. Meg az se biztos, elhiszem, hogy nem beszéltek össze: ilyen kérdésre ilyen felelet passzol. Én is kérdeztem, engem is kérdeztek, senki ki nem nyitotta a száját csak azért, hogy szépet mondjon. Az se volt baj, hogy kifutottunk a műsoridőből.

Mindent meg akartak nekünk mutatni, de bejött egy baleset: azt mondták az öblösüveggyárban, hogy nem tudnak velünk foglalkozni, mert éppen karbantartás van náluk. Vakaróztak a szervezők is, erre nem számítottak. Nem baj, befolyozzuk a programot, elmegyünk a zománcosokhoz. Ha nem láttuk az öblösüveggyárat, nem is tudjuk, vesztettünk-e vele, vagy nyertünk. Rámondtuk, jó lesz, de hozzágondoltuk, hogy ebből se lesz semmi jó. Az időt ki kell tölteni valahogy, menjünk a zománcosokhoz.

Hallottam én arról, hogy régebben sok tapasztalatcsere-t rendeztek az új módszerek átadására. Fejőgülvások mentek más iskolákba, kőművesek tanulták a gyorsfalazást. Makszimenkó-módra, de mostanában inkább csak a főnökök járnak tapasztalatot cserélni. Ha mégis, szakmabéli a szakmabélivel tanakodhat egy kicsit, és vége. Ha a véletlen közbe nem jön, nyakamat rá, eszébe nem jutott volna senkinek, hogy a baromfi ember érdekli, mi történik a zománcipari művekben. A csirkét úgyse kell bezománcozni, maradjon inkább otthon, és dolgozzon.

Mondom, úgy mentünk be, hogy az időt el kell tölteni valahogy. Két csoportra osztottak bennünket, az egyik át is futott rajta hamar, és meg nem értette, mit nyavalygunk mi ennyi ideig. Sűrítettek már bennünket a vezetők is, haladjunk, haladjunk, bo-

rul a másik program, mi meg azt gondoltuk, fene tudja, jövőnk-e ide még egyszer, most kérdezzünk, amit lehet. Miről? Villanytűzhelyről, gáztűzhelyről.

Azt mondta a gyár embere, amikor először előálltak a portékával, legyintett egyet a kereskedelem: ilyesmi nem kell a magyar dolgozónak. Csinálják a réggit, majd azt megveszik. Külföld meg nyújtotta érte mind a két kezét. Az más, a külföldi dolgozó bogaras, az beugrik mindennek, ami új, de szerencsére, a hazai dolgozó nem ugrik be. Szereti, ami jó, ami bevált, ezt meg nem szereti. A Skála vett egy tételt, még le se tette a boltba, már elkelte. Akkor ütötte föl a fejét a kereskedelem: ejha! Micsoda dolog az, hogy a Skálának van, nekünk meg nincsen? A gyár persze erre már azt mondta, türelem, emberek, más kötelezettségeink is vannak, várjon mindenki a sorára.

Nagyokat bámultunk, mert amit mondtak, mindent a mi nevünkben mondtak. Hogy a dolgozónak nem kell! De a dolgozót meg nem kérdezte senki. Ki tartalmazta föl őket, hogy a mi nevünkben nyilatkozzanak? Tudja, mit láttunk ott? Én villannyal dolgozom, műszerész vagyok, ami praktikusság elképzelhető, az én fejemben jó sokáig elkettyeg, de programozható villanytűzhelyről még nem álmodtam. Elmegy az ember reggel dolgozni, előtte föl-készíti az ebédet, beprogramozza a tűzhelyet, vége a munkának, megy a gyerekért, és mire hazaér, éppen akkorra fő meg az ebéd. Beleprogramozta a gépbe, mikor kapcsoljon be, mikor ki, mikor gyűtson az egyik lábos alá, mikor a másik alá. A sütőben egyszerre nyolc tepsi tészta sült. Nagycsaládoknak nem kell az ilyen szerkezet? De nagyon tudja valaki, mi kell a másiknak!

Azon is elragódtunk, hogyan lehet korszerű üzemben korszerű szervezéssel dolgozni. Nem sokat adtam eddig az ilyen beszédre, és megértettem a dolgozót, ha a bogaras gyárból elment. Azon kukacoljon valaki, hogy jobb kézzel fogja meg a vasat, vagy ballal? Ide teszi, vagy oda teszi? Erre is azt mondanák, jó, nézze meg a főnök, és döntse el, kell ez nekünk, vagy nem kell. Salgótarjánban is ezt mondhat-

ták, mert a dolgozók egy része fogta magát, és elment. Nem tudta, mi ez. Aztán szépen szívárogtak vissza, akiket egyáltalán visszavettek. Az volt a cél, hogy a dolgozó egyetlen fölösleges mozdulatot se tegyen. Csak avval az újjával nyúljon hozzá, amivel kell. Olyan nincs, hogy nincs munka, hogy várni kell, mindenki csinálja, ami rá tartozik. Nem fárad el, friss marad, már ez is eredmény. De többet termel, és többet is keres. Annyira bolond lenne a munkás, hogy ez neki nem kell?

Ott helyben azt is megtudtuk, könnyen el lehet csúszni a legjobb újtáson is. Mondom, két csoportban vettek bennünket. Ugyanazt mutatták, de nem ugyanúgy. Az egyik csak vezette a csoportot, a másik meg szívvel-lélekkel magyarázott. A második mondatánál már tudtuk, evvel érdemes beszélni, erre érdemes hallgatni. Mindent megkérdeztünk, ami csak eszünkbe jutott. Muszáj-munkával biztosan nem lehet meggyőzni a dolgozót, de őszinte szóval elég könnyű. Azért kérdezték a másikat, mi a nyavalyát csináltunk mi ennyi ideig. Megismertünk valamit, ennyi az egész.

Láttunk olyan okos gépeket, amelyek öt-hat réginek a munkáját gombnyomásra elvégezték. Nem a sarokban álltak, nem is ponyva alatt, az udvaron, hanem dologtak vele. Nyomták a gombját! Csak néztük: korszerű üzem, és kézzel nyúlunk a festékbe? Na, barátok, itt se teifőlől van a világ, úgy látszik, itt se vettük meg az egész technológiát. Mutatja a festő, olyan festék ez, ha megszárad egy kicsit, mint a száraz homok, lepörög a kezéről. Ilyet se láttunk azelőtt. És a lemezről nem pörög le? Nem, mert közben ráégetik. Abból lesz a zománc.

Ha idegenekkel ilyen könnyen össze tudunk melegedni, gondolhatja, a brigáddal sincs baj. Amikor iparitanuló voltam, akkor láttam már, itt egyetértés van. Olyan nincs, hogy valaki lusta, elveti magát. A másikkal tolna ki, de a másiknak is van annyi esze, hogy nem hagyja magát. Azt én nem mondanám, hogy a vezetőn múlik, egy üzem, vagy egy vállalat hogyan dolgozik, bár legtöbbet a vezetőt emlegetik mostanában. Azt se mondom, hogy nálunk minden nagyon jó, hogy mi soha nem mondunk egy hangos szót se. Csak az van, hogy nincsen olyan ellentét dolgozók és vezetők között, ami gátolná a munkát. Az egész vállalatra nem merem mondani, csak egy éve vagyok itt, nem tudhatom. Ahol azt mondják, minden nagyon szép, egy kis füstök abban is lehet.

(Elmondta Pető András, az áramszolgáltató vállalatnál.)

HORVÁTH DEZSŐ

A múzeum állandó kiállításainak remkeiből

Kosztá József: Annuska

Harminc évvel ezelőtt hunyt el Kosztá József (1868–1949), az alföldi festők egyik nagy mestere. Sötétre hangolt viharos tanyarészleteiből a meszelt falú házcskák drámaian fehérlenek ki. Alkotásain a röggel küzdő itteni parasztság egykori nehéz, dolgozó életét szenvedélyes módon, komor színekkel fejezte ki.

Kosztá Annuska című portréja, a Móra Ferenc Múzeumban nemrég elhelyezett *Lucs-gyűjtemény* legfigyelemreméltóbb festményei közé tartozik. A művész feleségének, Annuskának mellképe egy középkorú falusi asszonyt ábrázol, aki tekintetével maga elé néz. A mélyre hangolt semleges háttérből, mint világos foltok, a kendő és az asszony kissé csontos, pirosító arca kap hangsúlyt. Megjelenítésében közvetlen természetű, hűséget sejtető, érett gondolkodású nőre vall. A festő előadása biztos, erőteljes, ízzó színeivel és éles fény-árnyékaival kiváló arcképet hozott létre, mellyel közelségbe hozza az ábrázoltat. Meggyőzően sikerült Annuska lényét megragadnia. Nem érdekességnek, festeni való tárgynak látja őt, hanem vele együtt élő asszonynak, aki jóban-rosszban kitart mellette. Annuska arcán Kosztá igyekezett felszínre hozni asszonya bensőjét, feltárni lelke rezdüléseit, érzelmeinek okait, felmérni az arc karakterében kifejeződő egyéniséget. Nem az előadasmód virtuozitása, meghökentető fogásai érdekelték — melyeknek oly sok művész esik áldozatul —, hanem az élet és az ember mélyebb megismeréséből fakadó élmények tükröztetése.

Alkotását vizsgálva, az a benyomásunk támadt, *ime, egy ember élete, arcban kifejezve. Sűrítve kapjuk azt a sorstartalmat, ami e nő tekinteté-*

Baka István

A nagy vadász

Poharat duhajul az ég tükrébe vágta, és lón éjszaka, csak tükröcserep-csillagok, csak a telihold csorbult szélű pohara

világít, ám ha gally reccsen, ha a vadvizeket zápor hugyozza, Ó jár-kél közöttünk, és szemeiből olomsórért pislog, s mi kushadunk.

Mert tekintetétől a nyúlprém felbukfencezik kabátostul, és a gyertyaláng, mint asszony a kéjben, felszívta ráng fenséges horkantásai szelében.

Mert állunk mindenütt a négy égtáj célkeresztjén, hiába lengünk ki jobbra-balra, még a végső szavunkat is telibe találja.

Jár-kél köztünk a Nagy Vadász, az ég tükrörmöje alatt, s iszákjából a

[megsőrétezt

hajnalok vére a földre csepeg, s éjszakává visszafeketedik.

Chilével egy volt a sorsa

Hetvenöt éve született Pablo Neruda, a latin-amerikai kontinens egyik legnagyobb hatású költője. Két héttel sem élte túl a népi egységkormányt megdöntő fasiszta puccsot, barátjának, Salvador Allende elnöknek a meggyilkolását; 1973. szeptember 24-én, hatvankilenc éves korában meghalt egy santiago-i kórházban. Halála után a junta barbár katonái otthonát fel-dúlták, kirabolták, könyveit elégették. Halála egyéves évfordulóján minden megemlékezést könyörtelenül betiltottak. Miért fél a fasiszta erőgépezet egy halott költőtől? Van oka rá. Pablo Neruda neve egyet jelent a haladással, a forradalommal, nemcsak szűkebb hazájában, Chilében, hanem az egész világon is.

Forradalmár költő volt — költő-forradalmár. Politikusként költő volt: a latin-amerikai kultúra nagykövete nemcsak képletesen, de ténylegesen is, hazája konzuljaként távol-keleti és európai országokban. Utoljára az Allende-kormány nagykövete volt Párizsban. S költőként politikus volt. Bár egyik nyilatkozatában azt mondta, hogy közvetlen politikai témájú verset alig írt, költészete egészében azonban nagy politikai mozgósítóerőt jelentett. A hódí-

tókkal szemben az űslakossággal és Latin-Amerika szegényeivel vállalt közösséget a költő, poémaiban és ódáiban az egész föld-rész forradalmi hagyományait, múltját, jelenét hatalmas költői látomásokba foglalta. A Nobel-díj odaítélését 1971-ben a Svéd Akadémia ezzel indokolta: „költészet elemei erővel fejezi ki egy világrész sorsát és álmait”.

Szemléletére döntő hatással a spanyol polgárháború volt. Lelkesedéssel töltötte el az el-szántság, amellyel a kis nép — a nemzetközi baloldal támogatásával — szembeszállt a világhódításra készülő fasizmussal. Diplomáciai küldetéséből hazatérve 1945-ben belépett a Chilei Kommunista Pártba, és pártja jelöltjeként szenátorrá választották. Az 1948-as jobboldali fordulat után emigrációba, majd száműzetésbe kényszerült. Bejárta az egész világot, többször járt Magyarországon is.

Ahogy költészetében is a teljességre törekedett — eszményképe mindenfajta izmus vagy iskola félretelásával az eleven líra volt —, egyénisége is a teljes élet jelképe lehetne. Nem állt tőle távol a költői magány és az élet sűrűje sem. Szenvedélyesen szerette az életet.

Élete utolsó éveit Isla Negrán, tengerparti otthonában töltötte. A politika azonban ismét kiszolgáltotta békés magányából. Önéletrajzában így vall erről:

„A politikai élet, mint egy mennydörgés szakított ki a munkából. Ismét visszatértem az emberi sokaságba... A magány és a sokaság továbbra is elemi kötelesség korunk költője számára... Am sokkal többet tanultam az életek nagy árapályából, az egyszerre rám tekintő szemek ez-reiben látott gyöngédségből. Lehet, hogy ez az üzenet nem jut osztályrészül minden költőnek, de aki egyszer is érezte, őrizni fogja szívében és kibontakoztatja a műveiben. Emlékezetes és szívet tépő a költőnek, hogy ha csak egyetlen percre is, sok ember számára ő testesítette meg a reményt.”

Az 1969-i chilei választásokon elvállalta a kommunista párt jelöltjének szerepét, s szavazatszerben örömmel mondott le az elnökjelöltségről. Salvador Allende javára, akit teljes költői és politikusi tekintélyével támogatott. Élete utolsó évében beteges írt emlékiratainak (magyarul is meg-zesével a baloldal megerősítésére törekedett. A népi egység érdeké-jelent Bevallom, életem címmel) utolsó sorai a nagy államférfi siratják el.

Pablo Neruda könyveit eleget-ték, de utolsó műve, önéletrása számtalan nyelven kinyomtatva szenvedélyes vádirat a fasiszta junta ellen, és életműve továbbra is éltető reménye a demokratikus Chiléért, a független Latin-Ame-rikáért harcolóknak.

A. J.

Toppantóné Nagy Czírok Anikó felvétele

ből felénk árad: elröppenő örömek, titkos asz-szonyi bánatok, a mindennapok sokfélesége, melyek észrevétlenül alakították a művész feleségét, Annuskát olyanná, amint őt Kosztá festményén láthatjuk.

SZELESI ZOLTÁN
művészettörténész